

Lakatos Gabriella*

Az amerikai sikermítosz a hollywoodi filmekben

Egyetemi óravázlat

A kurzus leírása

A kurzus során az amerikai kultúra egyik sarokkövét jelentő amerikai sikermítoszt és annak hollywoodi reprezentációit vizsgáljuk kultúrtörténeti és műfaji szempontból. Bevezetésként felelevenítjük az amerikai sikermítosz kialakulásának körülményeit és főbb jellemzőit, ezt követően pedig a kötelező filmek elemzésére fókuszálva megvizsgáljuk a sikermítosz különböző reprezentációit az egyes filmtörténeti korszakok és műfajok esetében. A sikermítosz kapcsán a társadalmi felemelkedéssel és deklasszációval, egyes mobilitási alternatívákkal, a szakmai és magánéleti siker kapcsolatával, valamint a sikermítosz nemi vonatkozásaival is foglalkozunk.

A kurzus elsősorban a kötelező filmek ismeretére épít, de az egyes témák illusztrálására az ajánlott filmek közül is számos részlet kerül bemutatásra. A hallgatók korábbi, szakirányú tanulmányait szem előtt tartva az óra megtervezhető úgy is, hogy az ajánlott irodalom főbb állításait (különös tekintettel Julie Levinson *The American Success Myth on Film*¹ című könyvére) az oktató beleszövi az egyes altémák bemutatásába. Mesterszakos hallgatók esetében a kurzus teljesítéséhez és a közös órai munkához elvárás lehet a magyar és angol nyelvű szövegek kijelölt fejezeteinek abszolválása.

A kurzus alapvetően hat-hét nagyobb, változó terjedelmű témakörből áll, melyek tárgyalása egy-két alkalmat vesz igénybe. Az óra jellegétől (előadás vagy szeminárium) és az elvárt hallgatói aktivitástól függően itt is több megoldás lehetséges. Szeminárium esetén a kurzus célja egy-egy téma behatóbb, részletesebb tanulmányozása, valamint a hallgatók aktív részvétele, akár rövidebb órai prezentációk formájában. Az alapozó témákat követően négy-öt altémára érdemes kitérni: például a kudarcnarratívák (*The Public Enemy*, 1931; *Citizen Kane* 1941), a társadalmi mobilitás és deklasszáció (*Holiday*, 1938; *My Man Godfrey*, 1936) és a női sikernarratívák (*His Girl Friday*, 1940; *Woman of the Year*, 1942) különböző szempontú vizsgálataira.

* Lakatos Gabriella az ELTE BTK Filozófiatudományi Doktori Iskolájának Film-, Média-, és Kultúraelméleti Doktori Programjában szerzett doktori fokozatot 2022-ben. A magyar film társadalomtörténete kutatócsoport tagja. Kutatási területe a harmincas-negyvenes évek magyar filmje és a klasszikus hollywoodi filmtörténet. Elérhetőség: lakatos.gabriella@btk.elte.hu

¹ Julie LEVINSON, *The American Success Myth on Film*, Basingstoke, Palgrave MacMillan, 2012.

Előadás esetén felmerülhet egy átfogóbb, az egyes altémákat rövidebb időkeretben érintő kurzusfelépítés is. Ebben az esetben az eddig felsorolt témák kiegészíthetők a sikermítosz életkori sajátosságait érintő, például a középkorú férfi hősökkel operáló filmek vizsgálatával (*Sideways*, 2004; *Up in the Air*, 2009), vagy a vállalati közegben játszódó filmekkel, mely téma esetén izgalmas megközelítés lehet az egyes társadalomtörténeti korszakokra, például az ötvenes-hatvanas évekre (*The Apartment*, 1960) és a kortárs közegre reflektáló alkotások (*Office Space*, 1999) összehasonlító elemzése.

A sikermítosz filmes reprezentációjának vizsgálata igen gazdag és változatos korpuszon keresztül mutatható be. Mivel a hallgatók gyakran nagyobb ismeretanyaggal rendelkeznek a kortárs filmekkel és a közelmúlt filmtörténetével kapcsolatban, érdemes hangsúlyt fektetni arra, hogy a kötelező filmek között minél több klasszikus hollywoodi alkotás szerepeljen.

1. témakör

Bevezetés: az amerikai sikermítosz

Az amerikai sikermítosz definiálása kapcsán először is meghatározzuk a mítosz fogalmát,² és azt, hogy a kortárs mítoszok miben hasonlítanak (narratív elemek) és különböznek (terjedés módja, elérés) az antik mítoszoktól. Ezt követően a diákok megpróbálják korábbi tapasztalataik alapján definiálni az *amerikai sikermítosz*³, az *amerikai álm*⁴, valamint a *self-made man*⁵ fogalmát. Illusztrációként vetíthető részlet a *Sweet Bird of Youth* (1962) vagy a *Jerry Maguire* (1996) című filmekből.

Ezt követően megismerkedünk az amerikai sikermítosz történeti hátterével. Megnézzük, hogy az eredetileg a gyarmatosító időszakban kialakult vallási, politikai tanokban hogyan kapcsolódott össze az anyagi és a szellemi-lelki siker,

² Például LEVINSON, *The American Success Myth on Film*, 3.; Robert A. SEGAL, *Myth. A Very Short Introduction*, London, Oxford, 2004, 6.; Bronislaw MALINOWSKI, *Myth in Primitive Psychology*, New York, Greenwood Publishing, 1979, 101.

³ „Az amerikai sikermítosz alapeleme [...] a társadalmi mobilitás ígérete, melyet az egyén a veleszületett korlátai (például alacsony társadalmi helyzete, rossz anyagi körülményei) ellenére is képes elérni. A mítosz további fontos vonása az egyéni vállalkozószellem kultusza, a kemény munka által megvalósuló siker, és az egyén erőfeszítéseinek jutalmaként megjelenő fogyasztói javak.” LAKATOS Gabriella: „Aki dolgozik az nem ér rá pénzt keresni.” *Sikernarratívák az 1931 és 1944 között készült magyar vígjátékokban*, Doktori disszertáció, ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola, 2022, 100.

⁴ A kifejezést James Truslow ADAMS használta először *Amerika eposza* című könyvében (Adams, James TRUSLOW, *Amerika eposza. Az Egyesült Államok története*, Budapest, Athenaeum, 1935, 32.). Az amerikai sikermítosz az amerikai álm ígéreteinek narratív formába öntése.

⁵ A társadalmi státuszából, anyagi helyzetből vagy alacsony iskoláztatásból fakadó hátrányokat legyőző, önerőből látványos karriert befutó személy (például Abraham Lincoln, Benjamin Franklin).

az egyéni kezdeményezőkészség és a közjó, majd az idő előrehaladtával milyen változásokon ment át a sikermítosz (például Benjamin Franklin siker-konceptiója),⁶ és hogyan öltött történetmesélő formát az 1800-as évek első felére (például Horatio Alger regényei). Külön kitérünk arra, hogy az amerikai sikermítosz eredeti koncepcióját miként tette próbára a polgárháborút követő gyors ütemű iparosodás és egyre fokozódó versenyszellem, majd az 1900-as évek elejétől a fogyasztói kultúra térnyerése.

2. témakör

Az amerikai sikermítosz filmes reprezentációinak jellemzői

Kötelező film: Muccino: *The Pursuit of Happyness* (2006); Capra: *It's a Wonderful Life* (1946)

Ajánlott film: Crowe: *Jerry Maguire* (1996); Brooks: *Sweet Bird of Youth* (1962); Avildsen: *Rocky* (1976); Luhrmann: *The Great Gatsby* (2013); Mamoulian: *Golden Boy* (1939); Kazan: *A Face in the Crowd* (1957)

A második témakör már a konkrét filmek elemzésére fókuszál. Először megismerkedünk a klasszikus hollywoodi ideológia alapelemeivel,⁷ majd az amerikai sikermítoszt adaptáló filmek általános jellemzőivel (hőstípus, konfliktustípus, filmek zárlata). Ezt követően sor kerül a két kötelező film közös elemzésére. A *The Pursuit of Happyness* jól példázza, hogy a sikermítosz klasszikus üzenete a mai napig jelen van az amerikai (film)kultúrában. Az *It's a Wonderful Life* ezzel ellentétben a téma szubverzív adaptálására remek példa: egy fősodorbeli hollywoodi rendező, Frank Capra kanonizált alkotásán keresztül vizsgáljuk meg a beteljesületlen siker tematizálását. Mindkét esetben fontos kérdés, hogy adott film milyen képet fest a szakmai sikerről, a hősnek milyen akadályokat kell leküzdenie, milyen viszonyban van egymással a szakmai és a magánéleti siker, az önmegvalósítás és az önfeláldozás, hogy néz ki a család és a házasság reprezentációja?

3. témakör

Kudarcnarratívák: gengszterfilm

Kötelező film: Wellmann: *The Public Enemy* (1931)

Ajánlott film: Walsh: *White Heat* (1949); Wyler: *Dead End* (1937); Hawks – Rosson: *Scarface* (1932); Van Dyke: *Manhattan Melodrama* (1934); LeRoy: *Little Caesar* (1931); Coppola: *The Godfather Part I-II.* (1972; 1974)

⁶ Benjamin FRANKLIN, *A gazdagodás útja*, Budapest, Franklin-Társulat, 1914.

⁷ PÁPAI Zsolt, *Hollywoodi Reneszánsz. Formatörténet és európai hatáskapcsolatok a hatvanas-hetvenes években*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2020, 137-145.

A gengszterfilm és a film noir a kudarcnarratívát, a sikermítosz árnyoldalát központi témaként bemutató, tehát az óra témáját tekintve kulcsfontosságú műfajok. Mivel a gengszterfilm megszületésében és a műfaj jellemzőinek kialakulásában fontos tényező volt a klasszikus hollywoodi cenzúra-rendszer, felvezetésként érdemes röviden kitérni a Hays-kódex létrejöttének körülményeire és a szabályozás főbb vonásaira.⁸ A gengszterfilm jellemzőinek⁹ áttekintését követően közösen vitatjuk meg a következő kérdéseket: hogyan ábrázolja a gengszterfilm a sikert? A gengszternek milyen alternatívái vannak a társadalmi és anyagi érvényesülés tekintetében? Lehet-e azonosulni egy antihőssel? A műfajra jellemző felemelkedés-bukás narratíva mennyiben kompatibilis az amerikai sikermítosz logikájával? Mik a gengszter bukásának okai? Milyen jellegű társadalomkritikát fogalmaz meg a klasszikus gengszterfilm, illetve milyen szempontból tekinthetőek ezek a történetek modernitás- és Amerika-kritikának? Milyen közös vonások fedezhetőek fel a self-made man és a gengszter között? Az óra folyamán közösen elemezzük a *The Public Enemy*-t, de további részletek vetíthetőek a *Scarface*, a *White Heat* vagy a *The Great Gatsby* című filmekből.

4. témakör

Kudarcnarratívák: film noir

Kötelező film: Welles: *Citizen Kane* (1941); Wilder: *Sunset Blvd.* (1950)

Ajánlott film: Tuttle: *This Gun for Hire* (1942); Dmytryk: *Murder, My Sweet* (1944); Hawks: *The Big Sleep* (1946); Tourneur: *Out of the Past* (1947); Polanski: *Chinatown* (1974); Penn: *Night Moves* (1975)

A film noir esetében érdemes először tisztázni a fogalom definiálásának nehézségeit (műfaj, stílus vagy szenzibilitás).¹⁰ Ezt a témát két esettanulmány segítségével járjuk körbe: először Billy Wilder a hollywoodi filmipar kizsákmányoló technikáira fókuszáló mesterművét, a *Sunset Blvd.*-ot tárgyaljuk. Lehetséges kérdések: a film milyen pontokon reflektál a valóságra? (Például a Norma Desmond és Gloria Swanson, Erich von Stroheim és Max von Mayerling

⁸ Thomas DOHERTY, *Pre-Code Hollywood. Sex, Immorality, and Insurrection in American Cinema 1930-1934*, New York, Columbia University Press, 1999.; Gregory D. BLACK, *Hollywood Censored. Morality Cones, Catholics, and the Movies*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996.; LAKATOS Gabriella, *Szeretni bolondulásig. Cenzúra és műfajviszonyának szemléltetése a klasszikus hollywoodi screwball comedy-n keresztül = Filmanatómia: A vígjáték*, Dr. KÁRPÁTI György, szerk., Budapest, KMH Print Kft., 2018, 73-105.

⁹ PÁPAI Zsolt, Halotti beszédek, *Filmvilág*, 2005/7, 26-30.; Thomas SCHATZ, *Hollywood Genres. Formulas, Filmmaking, and the Studio System*, New York, Random House, 1981, 81-110.

¹⁰ Robert G. PORFIRIO, *No Way Out. Existential Motifs in the Film Noir = Film Noir Reader*, Alain SILVER – James URSINI, eds., Limelight Editions, 1996, 77-93.

közti párhuzamok, a „viaszbábuk” stb.) A Hollywoodot érintő ipar- és technikátörténeti változások milyen szerepet játszanak a történet alakulásában? Hogyan jelenik meg a siker és az öregedés kapcsolata, és ennek milyen nemivonatkozásai vannak? Milyen többletjelentést hordoz Joe esetében a szellemíró kifejezés és hogyan jelenik meg a szellemlét a film egyéb aspektusaiban? Milyen sajátos narratív pozíciót foglal el a főhős? A siker milyen visszatérő szimbólumai jelennek meg a filmben?

A második esettanulmány a *Citizen Kane*, melyről a közös párbeszédet a következő kérdések mentén lehet felvezetni: kiről mintázta Orson Welles Charles Foster Kane alakját és milyen hasonlóság fedezhető fel a két személy között? Hogyan ábrázolja a film a siker/hatalom és a magánéleti boldogság, illetve a siker és a morál közti kapcsolatot? Mi az a *rózsabimbó szindróma*? Milyen érdekkapcsolatok kötik Kane-t a film egyes szereplőjéhez és ki számít ebben a tekintetben kivételnek?

5. témakör

A siker és a munka elutasítása, önkéntes deklasszáció

Kötelező film: Cukor: *Holiday* (1938); Sturges: *Sullivan's Travels* (1941)

Ajánlott film: La Cava: *My Man Godfrey* (1936); Rafelson: *Five Easy Pieces* (1970); Brooks: *Lost in America* (1985); Hopper: *Easy Rider* (1969); Seaton: *Miracle on 34. Street* (1947); Mazursky: *Down and Out in Beverly Hills* (1986)

Ebben a témakörben azt a történetesémát vizsgáljuk meg, amikor a gazdag vagy jómódú (rendszerint férfi) hős önként lemond rangjáról, kiváltságos helyzetéről, pozíciójáról vagy vagyonáról, hogy lelkileg boldogabb életet élhessen. Ezek a filmek tehát revízió alá veszik a sikermítosz egyik fontos alapvetését, és arra a kérdésre keresik a választ, hogy a munka, a szakmai siker és az anyagi jólét valóban a boldogság záloga? Mennyiben határozza meg az ember identitását a hivatása és a szakmai sikerei? Hogyan képesek ezek a hősök újradefiniálni saját magukat?

Ez a történettípus gyakran jelenik meg a road movie műfaji keretei között (*Lost in America; Easy Rider*), ahol az utazás a hős identitás keresését szimbolizálja. A *Holiday*, a *Sullivan's Travels* vagy a *My Man Godfrey* mind kiváló példa lehet a téma részletesebb elemzésére. A *Holiday* esetében a screwball comedy műfaj segítségével a konform és nonkonform hősök, a szakmai és magánéleti boldogság, illetve a felnőttlét és gyermeklét témáin keresztül vizsgálható a sikermítosz. Érdekes közösen megvitatni, hogy a *Holiday*-ben a narratív elemek és a mise-en-scène szintjén hogyan jelenik meg a munkával és kööttségekkel terhelt felnőtt lét és a köotelmektől mentes gyermeki világ.

Ugyancsak a munka és hivatás identitásképző szerepének kérdését

tárgyalják azok a filmek, melyek hősei a szakmai robot és a lélekőrítő munkavégzés miatt érzett csömörükben úgy döntenek: végleg kilépnek a munka világából. Megvilágító erejű példa lehet ezen a ponton Paul Mazursky társadalmi identitásokkal játszó története, a *Down and Out in Beverly Hills*.

6. témakör

Női sikernarratívák: házasság

Kötelező film: Green: *Baby Face* (1933)

Ajánlott film: Stevens: *Alice Adams* (1935); Sturges: *The Lady Eve* (1941); Hawks: *Gentlemen Prefer Blondes* (1953); Brown: *Possessed* (1931); Vidor: *Stella Dallas* (1937); Ophüls: *Caught* (1949); Conway: *Red-Headed Woman* (1932); Brown: *Sadie McKee* (1934); Negulesco: *How to Marry a Millionaire* (1953)

A női sikernarratívák elemzése fontos kérdésre irányítja a figyelmet: a klasszikus sikertörténetekben, melyek hagyományosan férfiak felemelkedéstörténetei, milyen szerep hárul a nőkre? Miként ábrázolják a hollywoodi filmek az egyes filmtörténeti korszakokban a nők karrierambícióit, hogyan jelennek meg a szakmai, anyagi és társadalmi sikerre vágyó nők? Mik a jellemző női foglalkozások? Mennyiben tekinthető a férjkeresés és a megfelelő partner kiválasztása egyfajta társadalmilag szentesített „női karriernek?”

A harmincas évek első felében, a Hays-kódex szigorú alkalmazását megelőző rövid időszakban nagy számban készültek olyan filmek, melyek alacsony származású hősnői a férjvadászatot főállású projektként, szakmai tökélyre fejlesztve művelik (*gold digger* karakterek). A téma vígjátéki feldolgozását derűsebb hangnem és pozitív végkifejlet jellemzi (*The Lady Eve; Gentlemen Prefer Blondes*), a melodramai megközelítés pedig elsősorban a házasságkötést követő problémákra fókuszál, mely a férfi és nő közti társadalmi szakadék, valamint az érdekkapcsolat és a szerelmi házasság közti konfliktusból ered (*Possessed; Stella Dallas*). Az úgynevezett *bukott nő-filmek*ben a hősnők a szexualitásukat latba vetve próbálnak boldogulni a férfiak által uralt világban. Ezek közül remek elemzési lehetőséget nyújt a témát narratív és formai eszközökkel érzékletesen ábrázoló *Baby Face*.¹¹

¹¹ Molly HASKELL, *From Reverence to Rape. The Treatment of Women in the Movies*, Chicago, University of Chicago Press, 1987.

7. témakör

Női sikernarratívák: karrier versus magánélet

Ajánlott film: Hawks: *His Girl Friday* (1940)

Kötelező film: Milestone: *The Front Page* (1931); Shyer: *Baby Boom* (1987); Brooks: *Broadcast News* (1987); Nichols: *Working Girl* (1988); Frankel: *The Devil Wears Prada* (2006); Mankiewicz: *All About Eve* (1950); Cukor: *Adam's Rib* (1949); Stevens: *Woman of the Year* (1942); Bacon: *Mary Stevens M.D.* (1933); Curtiz: *Mildred Pierce* (1945)

Dacára annak, hogy a sikermítosz általában férfiak karriertörténeteit mutatja be, a hollywoodi filmekben – korszakonként eltérő gyakorisággal ugyan, de – megjelennek főszereplőként sikeres, dolgozó nők. A kurzus eddigi tanulságait felelevenítve érdemes ezen a ponton megvizsgálni, hogy a karrier és magánélet közti kapcsolat ábrázolása mennyiben tér el férfi és női hősök esetében? Milyen áldozatokkal jár a karrierépítés egy férfi és egy nő számára? A házasság és családalapítás mennyiben befolyásolja a férfiak és nők karrier-lehetőségeit? Hogyan definiálják az egyes korszakokban készült filmek a nőiességet és ez milyen konfliktust okoz a dolgozó nők esetében? A filmek által bemutatott dolgozó nők mennyiben felelnek meg a konzervatív női szerepmódelnek?

Ha a téma tárgyalásakor a klasszikus hollywoodi korszakra fókuszálunk, izgalmas esettanulmány lehet a *His Girl Friday* és a *Woman of the Year*. Mindkét film hősnője szakmai berkekben nagyrabecsült, dolgozó nő, aki számára azonban a szakmai és magánélet összehangolása komoly konfliktust okoz. A *His Girl Friday* esetében érdemes kitérni arra, hogy Hildy karakterén keresztül hogyan jelennek meg a férfi és női szerepminták? Milyen áron képes a hősnő boldogulni egy alapvetően férfiak által dominált szakmában? Miként ábrázolja a film a munka és magánélet viszonyát, és a két eltérő életstílus melyik férfi hős személyéhez kapcsolódik? A hősnő preferenciáin és választásain kívül milyen egyéb női szerepminták jelennek meg a filmben?

Míg a *His Girl Friday* esetében a hős és hősnő egy válást követően igyekszik megoldani a munkahelyi és családi konfliktusait, addig a *Woman of the Year* azt a kérdést járja körül, hogy a házasság során milyen problémákat generál, ha a nő a férfihoz hasonlóan önálló, független és szakmailag sikeres? Hogyan viszonyulnak a történet férfi szereplői a hősnőhöz, milyen karakterjegyekkel jellemzik őt? Mennyiben tér el Tess viselkedése a házasságkötést követően a hagyományos nemi sztereotípiáktól?

Konklúzió

A félév során tehát az amerikai kultúra fontos ideológiai elemével, az amerikai sikermítoszzal ismerkedünk meg. A téma lehetőséget nyújt általánosabb kultúrtörténeti tudás megszerzésére, de a filmes reprezentációkra fókuszálva ipartörténeti, műfajelméleti témákat is érintünk. Az egyes filmeket stiláris és dramaturgiai szempontból is elemezzük. A félév során megtekintett és elemzett filmek igen széles időszakot fednek le, amely hasznos tudást jelent mind az alap-, mind a mesterszakos hallgatók számára.

Ajánlott irodalom

- Adams, James Truslow: Amerika eposza. Az Egyesült Államok története. Budapest: Athenaeum, 1935.
- Basinger, Jeanine: A Women's View. How Hollywood Spoke to Women 1930-1960. New York: Alfred A. Knopf, 1993.
- Beach, Christopher: Class, Language, and American Film Comedy. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- Bergman, Andrew: We're in the Money. Depression America and It's Films. New York: New York University Press, 1971.
- Black, Gregory D.: Hollywood Censored. Morality Codes, Catholics, and the Movies. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- Boozer, Jack: Career Movies. American Business and the Success Mystique. Austin: University of Texas Press, 2002.
- Cavell, Stanley: Pursuits of Happiness. The Hollywood Comedy of Remarriage. Cambridge: Harvard University Press, 1984.
- Doherty: Pre-Code Hollywood. Sex, Immorality, and Insurrection in American Cinema 1930-1934. New York: Columbia University Press, 1999.
- Foster, Gwendolyn Audrey: Class-Passing. Social Mobility in Film and Popular Culture. Carbondale: Southern Illinois University Press, 2005.
- Franklin, Benjamin: A gazdagodás útja. Budapest: Franklin-Társulat, 1914.
- Haskell, Molly: From Reverence to Rape. The Treatment of Women in the Movies. Chicago: University of Chicago Press, 1987.
- Lakatos Gabriella: Szeretni bolondulásig. Cenzúra és műfajiság viszonyának szemléltetése a klasszikus hollywoodi screwball comedy-n keresztül. In: Dr. Kárpáti György (ed.): Filmanatómia: A vígjáték. Budapest: KMH Print Kft., 2018. pp. 73-105.
- Lakatos Gabriella: „Aki dolgozik az nem ér rá pénzt keresni.” Sikernarratívák az 1931 és 1944 között készült magyar vígjátékokban. Doktori disszertáció. ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola, 2022.
- Levinson, Julie: The American Success Myth on Film. Basingstoke: Palgrave MacMillan, 2012.

- Malinowski, Bronislaw: *Myth in Primitive Psychology*. New York: Greenwood Publishing, 1979.
- Neale, Steve: *Genre and Hollywood*. London: Taylor & Francis Ltd., 2000.
- Pápai Zsolt: Halotti beszédek. *Filmvilág* (2005) no. 7. pp. 26-30.
- Pápai Zsolt: A film noir műfaji családfája 1-2-3. *Filmvilág* (2016) nos. 9-10-11.
- Pápai Zsolt: *Hollywoodi Reneszánsz. Formátörténet és európai hatáskapcsolatok a hatvanas-hetvenes években*. Budapest: Gondolat Kiadó, 2020.
- Porfirio, Robert G.: No Way Out. Existential Motifs in the Film Noir. In: Silver, Alain-Ursini, James (eds.): *Film Noir Reader*. Limelight Editions, 1996. pp. 77-93.
- Rapf, Joanna E.: „What do they know in Pittsburgh?” American Comic Film in the Great Depression. *Studies in American Humor* (1984) no. 2-3. pp. 187-200.
- Robbins, Bruce: *Upward Mobility and the Common Good. Toward a Literary History of the Welfare State*. Princeton: Princeton University Press, 2007.
- Sandage, Scott A.: *Born Losers. A History of Failure in America*. Cambridge: Harvard University Press, 2005.
- Schatz, Thomas: *Hollywood Genres. Formulas, Filmmaking, and the Studio System*. New York: Random House, 1981.
- Segal, Robert A.: *Myth. A Very Short Introduction*. London: Oxford, 2004.
- Thompson, Kristin – Bordwell, David: *A film története*. Budapest: Új Palatinus Könyvesház Kft., 2007.